ISSN 1300-9672

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

Review of the Faculty of Divinity
University of Süleyman Demirel

Hakemli Dergi

CUMHURİYETİMİZİN 77. YILINA ARMAĞAN

Yıl : 2000 Sayı : 7

DERGİNİN SAHİBİ

Prof. Dr. İsmail YAKIT (Dekan)

FAKÜLTE YAYIN KURULU

Prof. Dr. İsmail YAKIT
Prof. Dr. Ekrem SARIKÇIOĞLU
Prof. Dr. Orhan ÜNER
Prof. Dr. Talat SAKALLI
Doç. Dr. M. Saffet SARIKAYA
Doç. Dr. İ. Hakkı GÖKSOY
Yrd. Doç. Dr. Kemal SÖZEN
Yrd. Doç. Dr. Ahmet YILDIRIM
Yrd. Doç. Dr. Talip TÜRCAN

DİZGİ

Ayşe SERİM

KAPAK

S.D.Ü. Basın ve Halkla İlişkiler

BASKI

Ali ÇOLAK

Dergide Yayınlanan Yazıların Sorumluluğu Yazarlarına Aittir
Dergide yayınlanan makale ve yazılar kaynak gösterilmek şartıyla iktibas ve atıf şeklinde kullanılabilir
© SDÜ İlahiyat Fakültesi Isparta-2001

İSTEME ADRESİ

S.D.Ü. İlahiyat Fakültesi Merkez Kampüsü ISPARTA
Tel: (0.246) 237 10 61 Fax: (0.246) 237 10 58

KUR'ÂN'I ANLAMAK İÇİN HERMENÖTİK Mİ? SEMANTİK Mİ?

Yrd. Doç. Dr. Ali Galip GEZGİN*

Giriş

Kur'ân'ın anlaşılmasına yönelik çalışmalar, geçmişte olduğu gibi, günümüzde de artarak devam etmektedir. Bu bağlamda yeni metodoloji arayışları sürmekte, ilmî platformlarda değişik metodlar tartışılmaktadır.[1] Tartışılan metodlardan birisi "*hermenötik*", diğeri ise "*semantik*"dir. Adlarından çok söz edilmelerine rağmen "hermenötik" ve "semantik" hakkındaki bilgilerimiz hâlâ oldukça sınırlıdır. Bu metodlar hakkında, özellikle Batı dünyasında çok sayıda araştırmanın mevcûdiyeti bilinmektedir. Batıda yapılan bu araştırmalardan bazıları Türkçe'ye çevrilmiştir.[2] Günümüzde "hermenötik" ve "semantik" ile

---

* S.D.Ü. İlâhiyat Fakültesi, Tefsir Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

1 Bu tartışmalar için bkz. Emin el-Hûlî, *Kur'ân Tefsirinde Yeni Bir Metod*,çev. Mevlüt Güngör, Kur'ân Kitaplığı, Bayrak Matbaası, İstanbul, 1995;Ayrıca bkz. (Diyanet İşleri Başkanlığı'nca düzenlenen ve İlâhiyat Fakültelerinden öğretim üyelerinin de katıldığı) *Kur'ân-ı Kerîm Tefsîri İstişârî Toplantı Notları,(11-12 Haziran 1994)* , Diyanet İşleri Başkanlığı, İlmî Eserler, Ankara, 1995. ss.15-156; *Kur'ân'ın Anlaşılmasında Yöntem Sorunu,* İslâmî Araştırmalar, c. IX, s. 1-4, Ankara, 1996.

2 Bu çevirilerden bazıları için bkz. Dilthey, Wilhelm, *Hermeneutik ve Tin Bilimleri,* Çev. Doğan Özlem, Paradigma Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 1999; Gadamer, Hans Georg,*"Hermeneutik"Yorumbilgisi Üzerine Yazılar,Gadamer, Habermas, Misch, Reidel, Bollnow,Japp,* Derleyen ve çev. Doğan Özlem, Ark Yayınevi, Cantekin Matbaacılık, 1.Baskı, Ankara, 1995;Gerard, Bruns, *Antik Hermenötik,*çev.İhsan Durdu, Yeni Zamanlar Yayınları,1.Baskı,İstanbul,2001; Hekman, Susan, *Bilgi Sosyolojisi ve Hermeneuitik, Mannheim, Gadamer, Foucault ve Derrida* çev. Hüsamettin Arslan-Bekir Balkız, Paradigma Yayınları, Engin Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 1999; Ullman, Stephen, *"Semantics" (Anlambilimi),* çev. Ahmet Kocaman, Türk Dili Mecmuası, Sayı:322, Ankara, 1978, c.XXXVIII; Guiraud, Pierre, *Anlambilim,* çev. Berke Vardar, Gelişim Yayını, Hilâl Matbaacılık, 1. Baskı, İstanbul, 1975; Condon, John C., *Kelimelerin Büyülü Dünyası,* Çev. Murat Çiftkaya, İnsan Yayınları,

ilgili olarak Türkiye'de de çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. Ancak bu çalışmalar genellikle ya felsefi[3] veya dilbilimsel[4] ağırlıktadır. Söz konusu metodların klasik "*Tefsir Usûlü*"çerçevesinde ve Kur'ân'ın anlaşılmasında nasıl değerlendirilebileceği hususunda yapılan araştırmalar ise henüz başlangıç aşamasındadır.[5] Geleneksel "Tefsir Usûlü"nün Kur'ân'ı anlamada yeterli veriler sunduğunu, ancak gereği gibi ondan istifade edilmediğini savunanlara karşılık,[6] Fazlur Rahman

---

İstanbul, 1995; Ferré Frédérick, *Din Dilinin Anlamı Modern Mantık ve İman*, çev. Zeki Özcan, Alfa Yayını, 1.Baskı, İstanbul, 1999.

3 Burada, özellikle Prof. Dr. Doğan Özlem'in çalışmalarını zikretmeliyiz. Mesela, Hermenötik hakkında ayrıntılı ve kapsamlı bilgi edinmek için bkz. Özlem , Doğan, *Metinlerle Hermeneutik (Yorumbilgisi)Dersleri (I-II)*, İnkılâp Kitabevi, 2.Baskı, İstanbul, 1996.

4 Türkiye'de, dilbilimsel açıdan semantik ile ilgili olarak, kapsamlı ve ayrıntılı çalışmalarıyla tanınan, Prof. Dr. Doğan Aksan'ın eserlerinden bazıları şunlardır: Aksan, Doğan, *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi Ana Çizgileriyle*, A.Ü.D.T.C.F.Y: 217, A.Ü.B., Ankara, 1971; *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim (I-III)*, A.K.D.T.Y.K., T.D.K.Y., 439, Ankara, 1995; *Anlambilim, Anlambilim Konuları ve Türkçe'nin Anlambilimi*, Engin Yayınevi, Kültür Matbaası, Ankara, 1998.

5 Bir metod olarak semantiğin, Kur'ân tefsirinde kullanılması gerektiğini ortaya koyan hocam Prof. Dr. İsmail Yakıt, yaklaşık yirmi beş yıldır bu metod üzerinde çalışmaktadır. O'nun Fransızca olarak kaleme aldığı "*Analyse Sémantique et Sens Scientifique du mot 'Alaka dans Le Coran*" adlı makalesi, Prof. Dr. Zeynep Mahmud el-Hudayrî tarafından, "*el-'Alaqa ve Hakikatuhe'l-'İlmiyye*" başlığı altında Arapça'ya çevrilmiş ve Kahire'de, " el-Urvetu'l-Vusqa" dergisinde, 1982 yılında yayınlanmıştır. Ayrıca O, semantiğin Kur'ân tercüme ve tefsirinde kullanılmasını, 1993 yılında, Diyanet İşleri Başkanlığı'nca düzenlenen I. Din Şûrası'nda teklif etmiş ve bu bildiri daha sonra, fakültemiz dergisinde de yayınlanmıştır. Bilgi için bkz. Yakıt, İsmail, "*Doğru Bir Kur'ân Tercümesinde Semantik Metodun Önemi*", S.D.Ü.İ.F.D, Yıl:1994, Sayı:1, Isparta, 1995, ss. 17-24; Türkiye'de İlâhiyat alanında, semantikle ilgili olarak yapılan diğer çalışmalar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Gezgin, Ali Galip, *Tefsirde Semantik Metod ve Kur'ân'da "Kavm" Kelimesinin Semantik Analizi*, (Basılmamış Doktora Tezi), Isparta, 1999, ss. 80-83.

6 Bu görüşü savunanlardan birisi Prof. Dr. Mehmet Aydın'dır. O, Kur'ân'ın tefsîri ile ilgili olarak çalışma yapanları eleştirirken: "*(...)Çalışan arkadaşlarımızın, bizim klasik usul-u tefsire bile yeterince riayet ettiklerini görmüyorum. Yani bu alanın da çok zor bir alan olduğunu biliyorum. Yani bir metin okunacak, onun üzerinde düşünülecek, onu anlamanın bir yolu var. Usûl-u Tefsir bu.(...).Dolayısıyla evvela o klasik kitaplarımız da klasik kültürümüzde*

gibi klasik tefsir usûllerinin, usûl olmaktan uzak olduğu görüşünü ileri sürenler de vardır. Ona göre tefsir usûlünün en temel ilkesi, Kur'ân'ı bir bütün olarak anlamayı mümkün kılmak olmasına rağmen, klâsik tefsirlerin hepsi, bu ilkeyi gereği gibi uygulayamadıkları için temel bir Kur'ânî görüş geliştirememişlerdir. Çünkü, geleneksel tefsir usûlleri, birer usûl olmaktan uzaktırlar. Zirâ usûl, aslında soyut bir çabadır. Dolayısıyla ancak uygulanınca somutlaşır. Halbuki geleneksel tefsir usûllerinde soyut hiç bir çaba görülmemektedir. Bunların hepsi, uygulamadan doğan Kur'ân'ın yazımı, cem'i, tesbiti ve sebeb-i nüzûl, muhkem-müteşâbih, nâsih-mensûh, garîbu'l-Kur'ân, îcâzu'l-Kur'ân, müşkilu'l-Kur'ân v.s gibi konuları işlemişlerdir. Halbuki metodoloji olarak tefsir usûlü, Kur'ân'ın bir bütün olarak anlaşılması için soyut bir şekilde geliştirilen yöntemdir. Dolayısıyla çağdaş tefsir usûlü, her şeyden önce tamamen Kur'ân'ın anlaşılması yönü ile ilgilenmeli, estetik güzelliği ve edebî üstünlüğü, belâgati gibi yönleri ile vakit kaybetmemelidir.[7] Prof. Dr. Mehmet Paçacı da, klasik tefsir usûlünün genel karakterinin 'metin çözümlemesi' olduğunu ve tefsir metodolojisinin temel olarak Kur'ân'ın anlaşılmasının bu kısmı ile ilgilendiğini belirtmektedir.[8] Paçacı'ya göre, klasik tefsir usûlünde genellikle *selef* ten nakledilen rivayetlere başvurulmuş; hadis, fıkıh ve linguistik gibi disiplinlerin verileri ve metodolojileri kullanılmış olduğu için bu disiplinden "*anlama*"sürecini bütünüyle ele alan bir metodoloji ortaya koyması beklenmemelidir. Zîra, Tefsir Usûlü'nde Kur'ânî öğretiyi bütünlüğü içinde değerlendirmeyi sağlayacak belli başlı bir mekanizma bulunmamaktadır. Çünkü söz konusu metodoloji bu amaç için geliştirilmemiştir.[9] İşte klasik tefsir usûlünde olmayan bu

---

ki usul-u tefsirimizi bugün yararlanabilir bir tablo haline getirmemiz lazım."demektedir. Bilgi için bkz. *Kur'ân-ı Kerîm Tefsiri İstişârî Toplantı Notları,* s.65-66.

7 Fazlur Rahman'ın bu görüşleri için bkz. Fazlur Rahman, *İslâm ve Çağdaşlık, Fikrî Bir Geleneğin Değişimi,* çev. Alparslan Açıkgenç-M.Hayri Kırbaşoğlu, Ankara Okulu Yayınları, 3.Baskı, Ankara, 1998, s. 52-55. Ayrıca bu eseri çevirenlerden Alparlan Açıkgenç'in, eserin başlangıç kısmında yazdığı: "*Fazlur Rahman'ın Hayatı, Görüşleri ve Eserleri*" adlı bölüm, s. 31.

8 Paçacı, Mehmet, "*Anlama (Fıkh) Usulüne Dair*", İslâmi Araştırmalar, sayı: 2, Ankara, 1995, c.VIII, s. 85.

9 Paçacı, M., a.g.m., s. 86. M. Paçacı'nın tespitlerine göre, Kur'ân'daki ve genel olarak İslâm'daki temel ilkelerin belirlenmesi, bunların bir bütünlük içinde ele alınıp değerlendirilmesi ve hatta bir hiyerarşik sıralamaya tabi tutulması ile İslâm disiplinleri arasında Fıkıh Usûlü ilgilenmiştir. Ancak, daha sonraları bu

anlama metodolojisini sağlamak üzere önerilen metodlardan biri semantik, diğeri hermenötikdir. Fakat, "Kur'ân'ın anlaşılmasında, gerek "hermenötik", gerekse "semantik"ten ne ölçüde faydalanılabilir?" sorusu, ya cevapsız kalmakta veya-bazı çalışmalar[10] hariç- teorik tekliflerden öteye gidememektedir. Halbuki Kur'ân'ı anlamak için, söz konusu metodlardan pratikte faydalanmamız gerekmektedir. Dolayısıyla:

1) "Kur'ân'ı anlamada "Hermenötik Metod" ile "Semantik Metod"dan pratikte, faydalanmak mümkün müdür?"

2) "Kur'ân'ı anlamak için, bu metodlardan hangisi öncelikle tercih edilmelidir?" gibi sorular hâlâ cevaplandırılmayı beklemektedir.

İşte bu çalışmada, yukarıdaki sorulara cevaplar aramaya çalışacağız. Öncelikle "hermenötik" ve "semantik" kavramları hakkında bilgi vermenin uygun olacağı kanaatindeyiz.

I) Hermenötik Nedir?

Hermenötiğin ne olduğu sorusuna cevap vermeden önce şu hususu belirtmeliyiz ki "hermenötik", derinlemesine ve ayrıntılı olarak çalışılması gereken ve yorumlamanın söz konusu olduğu bütün alanları ilgilendiren bir sahadır. Bu nedenledir ki, Rainer Schürmann'ın kelimeye verdiği anlam itibariyle, hermenötik, "anarşik"tir. Ayrıca hermenötiği anlamak için, geniş envanterindeki farklı konuları parça parça incelemekten başka yapılabilecek birşey yoktur.[11] Kapsamlı olarak incelenebilecek olan "hermenötik" hakkında bu çalışma çerçevesinde özet bilgilerle yetineceğiz. Dolayısıyla "*teolojik*", "*filolojik*","*felsefi*", "*romantik*" "*hukûkî*", "*estetik*" gibi hermenötiğin; ve "*genel*", "*felsefi*", "*lingustik*" gibi semantiğin, diğer şubeleriyle ilgili teknik bilgileri sahanın uzmanlarına bırakacağız.

Kaynağı Grek mitolojisine dayanan "hermenötik" kelimesinin temelinde, Grekçe "*hermeneuein*" ve "*hermeneia*" kelimeleri yatar.

Usul, bir hukuk metodolojisi olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla bugün için İslâm'ı bütün unsurlarıyla birlikte kavrayacak yeterince kapsamlı bir disiplin bulunmamaktadır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Paçacı, M. a.g.m., ss. 85-87.

10 Bu çalışmalar için bkz. Gezgin, A.G., a.g.d.t., ss. 80-83.

11 Bruns, Gerard, *Antik Hermenötik*, s. 56.

"*Hermeneuein*",bir ifadenin anlamını açıklama, anlaşılır kılma demektir. Grek mitolojisinde Tanrıların mesajını dil aracılığıyla insanlara anlatan elçiye "*hermes*"denmektedir.[12] Hermes'in yaptığı iş, bir nesneyi, sözü veya durumu anlaşılmaz olmaktan çıkarıp, anlaşılır kılmadır.[13] Bu anlaşılır hale getirme süreci ise, dille ve dilde gerçekleşir. Çünkü dil, anlaşılır kılma sürecinin içinde yer aldığı ortamın kendisidir. Yazılı bir metnin yorumunda da yapılan iş, bize uzak, anlamca kapalı olan bir şeyi anlaşılır kılmaktır.[14]

Hermenötiğin, "açıklama, yorumlama sanatı, bir metni anlamaya yönelen, metnin yorumlamasını konu olarak alan öğreti, yorumlayıcı olarak tarihsel-tinsel bilimlerin yöntem öğretisi, günümüzde bir felsefe kavramı olarak, insanın tarihselliği içinde felsefe açısından kendini anlaması (anlama yöntemi: Dilthey), insanın, varoluşuna yönelerek felsefe yoluyla açıklanması ve yorumlanması (örneğin Heidegger'in varoluş felsefesinde)"[15] şeklinde, farklı açılardan tanımlarının yapıldığını da görüyoruz.

Hermenötiğin nihâî inşası, İncil'in tefsîri (=Exegesis)ne dayanmaktadır. Bu konuda kapsamlı olarak duran Dilthey, hermenötiğin doğuş aşamasından nihayet İncil'in tefsîri (=açımlaması) sürecine kadar izlemiş olduğu tarihî seyri açıkladıktan sonra, herhangi bir çağa ait bir metnin kompozisyonunun ve düşünce örgüsünün, müfessirlerin elinde, parça parça çözüldüğünü ortaya koymaktadır.

---

12 Croatto, J. Severino, *Biblical Hermeneutics Toward a Theory of Reading as the Production of Meaning,* Translated from the Spanish by Robert R. Barr, Orbis Books, Maryknol, New York, 1987, s.1; Gadamer, Hans George, *"Hermeneutik" Yorumbilgisi Üzerine Yazılar,* s. 11,12; Dilthey, Wilhelm, *Hermeneutik ve Tin Bilimleri,* s.91-94; Sayın, Şara, *"Yorumbilimsel Söyleşi"*, Macit Gökberk Armağanı, T.D.K Yayını, Ankara, 1983, s. 103; Gökberk, Ülker, *"Yorumsama Kuramı Açısından Yazın Eleştirisi", Dilbilim ve Dilbilgisi Konuşmaları,* T.D.K. Yayını, Ankara, 1980, s. 168; Özcan, Zeki, *Teolojik Hermenötik,* Alfa Yayın No:491, Felsefe Dizisi 4, 1.Baskı, İstanbul, 1998, ss. 9-11; Gezgin, A. G., a.g.d.t., s. 65.

13 Gökberk, Ü., a.g.m., s. 168.

14 Gökberk, Ü., a.g.m., s. 169.

15 Akarsu, Bedia, *Felsefe Terimleri Sözlüğü,* İnkılâp Kitabevi, 5.Baskı, İstanbul, 1994, s. 200-201.

Dilthey, klasik hermenötik ile İncil'ci hermenötiğin belli bir dönem, bir arada yürüdüklerini belirtmektedir.[16]

Hermenötik, açıklama ve yorumlamanın metodolojik ilkelerini araştırmak üzere[17] başlangıçta Kitab-ı Mukaddes'e ait metinlerin yorumuna dair genel prensipleri ortaya koymaktadır.[18] Kitab-ı Mukaddes metinleriyle ilgili yorum çalışması olan hermenötiğin tarihinde, dört tip hermenötik ortaya çıkmaktadır: "Harfî (literal), ahlâkî (moral), kinayeli, remzî, işârî (allegorik) ve batınî (=analojik)"[19].

Antikçağda başlayıp, Ortaçağda İncil yorumları üzerinden geçerek, XVIII. yüzyılda *Friedrich Schleiermacher* (1768-1834); XIX. yüzyıl sonu ile XX. yüzyıl başlarında *Wilhelm Dilthey* (1833-1911); günümüzde ise *Martin Heidegger* (1889-1976), *Hans George Gadamer* (1900-ö. ?), *Jürgen Habermas* (1929-ö. ?) gibi, başlıcaları Alman felsefe geleneği içinde yetişmiş filozoflarca geliştirilen "hermenötik"çalışmaları, çeşitlilik arzetmektedir.[20]

---

16 Bkz. Dilthey, W., a.g.e., s. 97, 99,100. Hermenötiğin doğuşundan günümüze doğru izlemiş olduğu tarihî seyri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Dilthey, W., a.g.e., ss.83-123; O. Pöggeler, *"Heidegger, Bugün", Heidegger Üzerine İki Yazı İçinde,* çev. Doğan Özlem, Paradigma Yayınları, İstanbul 1999, 2.Baskı, s. 40-45.

17 Ricoeur, Paul, *Hermeneutics and the Human Sciences,* Edited and Translated by John B. Thompson, Cambridge University Press, New York, U.S.A.,1995, s.43; Wolterstorff, Nicholas, *"The Importance of Hermeneutics for a Christian Worldview", "Disciplining Hermeneutics"* Edited by Roger Lundin, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan, U.S.A.- Apollos, Leicester, England, 1997 içinde) s.25.

18 Stiver, Dan R., *The Philosophy of Religious Language, Sign, Symbol and Story,* Blackwell Publishers, Massachusetts, U.S.A., 1997, s. 87. Gezgin, A. G., a.g.d.t., s. 66.

19 *The New Encyclopedia Britannica, Micropedia,* The University of Chicago, 15.Baskı, U.S.A.,1993,c.V, s.874.(Hermeneutic Md.). Bu dört Hermenötik türü hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Göka, Erol, *"Usûl-ü Tefsir'den Tıpsal Yöntem Bilgisi Çıkar mı?"*, Gelecek Dergisi, Sayı:1, İstanbul,1997. ss. 90-93.

20 Gökberk, Ü., a.g.m., s. 169; Bu filozoflar ve Hermenötik ile ilgili görüşlerinin kısa bir hülâsası için ayrıca bkz. Ricoeur, Paul, *Hermeneutics,* ss. 43-62.

Hermenötiği, ilk defa beşerî ilimlere bir birlik kazandırmaya elverişli bir metod seviyesine yükselten *F. Schleiermacher*'dir.[21] O, dünyayı anlamanın anahtarı olarak dili gösterir. Hermenötiğin günümüzdeki çizgisini belirleyen ise *Wilhelm Dilthey*'dir.[22] Dilthey'in görüşlerine biraz sonra daha ayrıntılı olarak yer vereceğiz. Burada hemen ifade edelim ki "hermenötik", Dilthey'den sonra Heidegger, Gadamer, Betti tarafından farklı yönlerde geliştirilmişse de, farklı yönlerden yürüyenlerin de temel referans kaynakları Dilthey olmuştur.[23]

Schleiermacher'e göre hermenötiğin sağlayabildiği ispatlamalar asla nihâî değildir. Ayrıca insan hakkında sahip olduğumuz bilgi de, her şeyin ispat edilebileceğine inanmak da boşunadır. Madem ki hermenötik, mukayeselerle ve yaklaşımlarla işlemektedir, bu durumda o, anlamca daima *takrîbî* kalır.[24] Görülüyor ki, Schleiermacher'e göre, "hermenötik" neticesinde varılan sonuçlar, kesin olmaktan ziyade, daima takrîbî kalmaktadır.

W. Dilthey ise, hermenötiğin hedefini açıklarken, "*Bir yazarı, onun kendi kendisini anladığından daha iyi anlamaktır.*"[25] demektedir. Dilthey, yazarı daha iyi anlamak isteyen yorumcunun, ölçülü bir mesafeden, onu,kendine konu yaparak durumunu incelemesi ile mümkün olacağını da belirtmektedir. Şurası muhakkak ki, her eser, belli bir dünya görüşü ve belli bir kültür sonucu oluştuğu için, eseri yorumlayan, bu eseri anlamak amacıyla, yazarın düşünce dünyasının dışına çıkmalıdır. Zira, yazar, eserini yazarken, döneminin dünya görüşünün tesiri altındadır. Fakat o, çoğu zaman bunun farkına varamaz. Sadece eseriyle ilgilenir. Halbuki eseri doğru anlamak isteyen yorumcu ise, eserin ortaya çıkışını sağlayan sebepleri ve yazarın durumunu analiz etmek mecburiyetindedir.[26]

---

21 Stiver, D.R., a.g.e., s.87; Ricoeur, *Hermeneutics,* s. 45-48; Friedrich Schleiermacher ve onun görüşleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Freund, Julien, *Beşerî Bilim Teorileri,* çev. Bahâeddin Yediyıldız, A.K.D.T.Y., T.T.K.Y., Dizi Sayısı:116, T.T.K.B., Ankara, 1971, s.29-30.

22 Stiver, D.R., a.g.e., a.y.; Ricoeur, a.g.e, s.48.

23 Özlem, Doğan, "*Felsefî Hermeneutiğe Geçiş Yolu Olarak Tarihselcilik*", s. 144.

24 Freund, J., a.g.e., s. 31-32.

25 Birand, Kâmıran, *Mânevî İlimler Metodu Olarak Anlama,* T.T.K.B., Ankara, 1960, s.31.

26 Birand, a.g.e.,s. 36;

Hemen belirtmeliyiz ki, Dilthey'in yukarıdaki görüşlerini, kutsal metinlere uygulamak, pek mümkün görünmemektedir. Çünkü kutsal kitaplar, her hangi bir kişi tarafından yazılmış olmadıkları gibi, Tanrı da bir yazar değildir.[27] Zaten, Dilthey, bu görüşünü dile getirirken, kutsal kitaplardan veya kutsal metinlerden söz etmemektedir. Dolayısıyla onların kastettiği şey, yazarın niyetini kendisinden daha iyi bilmenin bir ifadesi olarak değil, yazarın zihin dünyasına girerek, onun niyetini yeniden yaşayarak (re-living) metinde yeni devamlılıklar bulmak, yeni açılımlar sağlamaktır...Esasında Dilthey'e göre de bu, anlamanın en ileri merhalesidir.[28]

Esasında yorumcu, bir metni anlamaya çalışırken kendini metin ile metnin muhteviyatı arasında vasıta kılmaya, metnin otantik niyetini, iç uyumunu kurmaya ve anlam boşluklarını gidermeye çalışmaktadır. Bir başka ifadeyle, metnin anlamını, önemini ve değerini anlamaya gayret etmektedir. Kısaca hermenötik metoda dayalı araştırmanın gayesi, yazarın ve yorumcunun ruhları arasındaki iletişimi açıklamak olmayıp, metinleri ve sözleri nasıl anlayabildiğimiz sorusuna cevap bulmaktır.[29]

Felsefî hermenötik ile ilgili görüşleriyle tanınan Hans Georg Gadamer:"hermenötik tecrübe, evrensel olan ile tikel (ferdî) olan arasında ilişki kurmaktır; şu halde anlama, tümel bir ilkenin tikel bir duruma uygulanmasından ibarettir."[30] demektedir. Ona göre, geleneksel olarak hermenötiğin üç temel hedefi vardır. Bunlar ise bir metni anlama, o metni açıklama veya yorumlama ve o metinden anlaşılanların uygulanmasıdır. [31] "Bir metni anlayan kişi ondaki genel ilkeleri kavrar ve bunları kendi durumlarına uygular."[32]

---

27 Özcan, Ö., *Teolojik Hermenötik,* s. 81 ve 185.

28 Çiftçi, Adil, *Fazlur Rahman İle İslâmı Yeniden Düşünmek,* Kitâbiyât, 1.Baskı, Ankara, 2000, s. 102. Yazarın niyeti ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Tatar, Burhanettin, *Felsefî Hermenötik ve Yazarın Niyeti, Gadamer versus Hirsch,* Vadi Yayınları: 119, Felsefe Dizisi: 28, 1.Basım, Ankara, 1999.

29 Göka, Erol, *"Hermenötik Üzerine",* Türkiye Günlüğü, Sayı: 22, Ankara, 1993, s. 90.

30 Paçacı, M., a.g.m. s. 88.

31 Stiver, D.R , a.g.e., s. 94.

32 Paçacı, M., a.g.m, s. 88.

Emilio Betti'nin hermenötik metoduna göre"yorumcu, yorumunu anlamlı formları aktaran metni esas alarak çıkarmalıdır. Yoksa onun taşıyabileceği herhangi bir mânâya dayanarak değil. Mânâ, yorumcunun arzusuna göre, ona uygun geldiği gerekçesine göre belirlenmemelidir."[33]

Hulâsa, hermenötik, "*anlama*", "*açıklama ve yorumlama*" ile "*uygulamayı*" ihtiva eden bir metoddur. Hermenötik, bir bakıma, "ictihad" anlamında da kullanılabilir.[34] Zira, "ictihad", nihâî anlamda "*dîni anlamak ve amelî hayata tatbik etmek*"[35] şeklinde tanımlandığına göre, Fazlur Rahman'ın hermenötik metodu ile bu anlamda örtüşmektedir. Yalnız burada şunu da belirtmemiz gerekir ki hermenötik metod, sadece yazılı metinleri anlamaya ve yorumlamaya yönelik bir metod değildir. Örneğin bir ressamın çizdiği resmin vermek istediği mesajı, bir heykeltraşın yapmış olduğu heykel veya sanat eserini anlamada da kullanılır.[36] Günümüzde tıp biliminde de "klinik karar verme sürecinde" bu metod kullanılmaktadır.[37]

Varlığı dillerin ortaya çıkışı kadar eski olmasına rağmen bilim olarak kuruluşu yeni olan Semantik[38] hakkında da bilgi verelim.

II) Semantik Nedir?

Semantik(=Anlambilim) kelimesi, Grekçe *sémaino*(yani şu ya da bu anlama gelmek, anlam aktarmak) kelimesine bağlanır. Kısaca dilbilimin bölümlerinden birini, anlam incelenmesini anlatan *semantics*[39],yalnızca dilbilimsel anlamlar ile ilgilenen bir bilimdir.

---

33 Paçacı, M., a.g.m. s. 92'de Betti, Emilio, *"Hermeneutics as the General Methodology of the Geisteswissenschaften" (ss.51-92),* ed. Josef Bleicher, Contemporary Hermeneutics, London:Routledge, 1990, s. 58'den naklen.

34 Paçacı, M., *Kur'ân ve Ben Ne Kadar Tarihseliz?,* Ankara Okulu Yayınları, 1.Basım, Ankara, 2000, s. 71.

35 Karaman, Hayrettin, *İslâm Hukukunda İctihad,* M.Ü.İ.F.Y., 2.Basım, İstanbul, 1996, s.21; Paçacı, M., a.g.e., a.y.

36 Turgut, İhsan, *"Hermeneutik Açıdan Sanat Eseri",* İzlenim Dergisi, Sayı:32, İstanbul, 1996, s. 43-45.

37 Göka, E., *"Usûl-ü Tefsir'dan Tıpsal Yöntem Bilgisi Çıkar mı?",*s. 91.

38 Yakıt, İ., *"Doğru Bir Kur'ân Tercümesinde Semantik Metodun Önemi",* s.18.

39 Palmer, Frank R., *Semantics,* Cambridge University, Second Edition, Cambridge,1981,s.32; Ullman, Stephen, *"Semantics (Anlambilimi)",*çev. Ahmet Kocaman, Türk Dili Mecmuası, Ankara, 1978, sayı:322, c.XXXVIII, s.355;

Zira bütün anlam araştırmalarını semantikle karıştırmamak lazımdır. Fakat, bir bulutun tahmînî yüksekliği, bir hastanın ateş grafiği gibi genel mânâda bir "anlam" ifade eden hususlar hep semantiğin muhtevası içerisinde değerlendirilmektedir.[40]

Günümüzde semantik kelimesine yüklenen mânâ "*daha sınırlı bir anlam ifade eden, tamamen kelimeden hareket ederek, kavramların veya ifade edilen şeyin ya da anlamların araştırılmasıdır.*"[41]

Semantik ile karıştırılan bir diğer ilim olan *Semiotics* (ya da diğer bazı ilim adamlarına göre *semiology*) genelde işaretler ilmi, işaretlerle konuşulan dil anlamına gelmektedir.[42] "İşaret" semiotik'in bir ünitesi iken, cümle de semantiğin bir bölümüdür. Bu üniteler farklı usüllere ait oldukları için semiotik ve semantik farklı arenalarda dolaşırlar ve sınırlı anlamları ele alırlar.[43] Semantik, anlam çalışmalarıyla ilgili olarak kullanılan teknik bir terimdir. Bu yüzden "anlam, dilin bir parçası ise, semantik de dilbilimin bir bölümüdür."[44] Bu nedenle semantik ile semiotiği birbiri ile karıştırmamak gerekir. Semantiğin ne olduğunun daha iyi anlaşılabilmesi için, onun diğer tanımlarına da burada yer vermeyi uygun buluyoruz.

Semantik,"göstergelerle ya da sözcükler ve önermelerle, onların dile getirdiği anlam arasındaki bağıntıyı inceleyen bilgi dalı"[45]dır.

Guiraud, P., *La Sémantique,* s. 9; Webster's *Third New International Dictionary,* s. 2062; Aynı bilgi için bkz. Gezgin, a.g.d.t., s. 74.

40 Mounin, Georges, *La Sémantique,* Collection "Clefs" Seghers, Quatriéme édition, Paris, 1972, 1975, s. 8-9; (Bu metinleri Fransızca'dan Türkçe'ye çeviren Doç. Dr. M. Saffet Sarıkaya Bey'e teşekkür etmeyi bir vazife telakkî ediyorum.)

41 Mounin, G., a.g.e., s. 10.

42 Palmer, F.R., a.g.e, s.2. Kalish Donald, *"Semantics", The Encyclopedia of Philosophy,* Mc Millian Publishing Co. Inc. And the Free Press, New York, trz., c. VII, s. 348.

43 Ricoeur, Paul, *"La Metaphore Vive" (The Rule of Metaphor, Multi-Disciplinary Studies of Creation of Meaning in Language),* Translated by Robert Czerny with Kathleen Mc. Laughlin and John Costello, S.J. University of Toronto Press, Toronto, 1997, s. 69.

44 Palmer, F.R. ,a.g.e., s. 1.

45 Akarsu, B., a.g.e., s.23

Semantik, "dili anlam yönünden ele alan, göstergenin (séma), gösterilen bölümünü ya da içeriği *eşsüremli* (eş zamanlı, synchronic)[46] ve *artsüremli* (art zamanlı, diachronic)[47] açılardan inceleyen dilbilim dalıdır."[48]

Semantik "bir dilin anahtar terimleri üzerindeki analitik(tahlîlî) çalışmadır. Bu çalışma yalnız konuşma aleti olarak değil, bundan daha önemli olmak üzere kendilerini kuşatan dünya hakkındaki anlayış ve düşüncelerinin de aleti olarak, o dili kullanan milletin dünya hakkındaki düşüncelerini kavramak amacıyla yapılır."[49]

"Semantik terimi, "anlamların incelenmesini" tanımlar. Genellikle bu, kelimelerin anlamlarının ve biraz da diğer alışılmış türden sembollerin, armaların, bayrakların anlamlarının araştırılmasını ifade eder."[50]

Semantiğin tanımları, sadece bunlardan ibaret değildir. Semantiğin çok sayıda tanımı yapılmıştır. Ancak bu tanımlar, genellikle aynı ortak payda çerçevesinde, yani "*kelimelerin ve onların doğduğu kültürün vermek istediği mesaj ve anlam incelemesi*" doğrultusunda olduğu için burada onları tekrar etmedik. Şurası bir hakikattir ki kelimelerin doğduğu kültür, semantik analizde önemlidir. Zira "dil, kültür olmadan elde edilemez."[51] Çünkü dil, içinde doğup geliştiği kültürün izlerini yansıtır.

Burada yeri gelmişken, semantik ile yakın ilgisi olması sebebiyle, semantik analiz hakkında da bilgi vermekte fayda vardır.

---

46 Eşsüremli: Evrim dışında ve süreden, artsüremden bağımsız olarak ele alınan; birbiriyle aynı dizge içinde bağıntılar kuran öğeleri, olguları belirtmek için kullanılır. Bilgi için bkz. Vardar, Berke, *Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü,* T.D.K.Y., Sevinç Basımevi, Ankara, 1980, s. 78.

47 Artsüremli: Evrim açısından ele alınan, süre içinde birbirini izleyen demektir. Bkz. Vardar, a.g.e., s.28.

48 Vardar, B., a.g.e., s. 21.

49 Izutsu, Toshihiko, *Kur'ân'da Allah ve İnsan*, çev. Süleyman Ateş, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, trz., s. 17.

50 Condon, J.R., *Semantics,* s. 11.

51 Ochs, Elinor, *Culture and Language Development,* Cambridge University Press, Cambridge, New York, 1988, s. 22-39.

III) Semantik Analiz Nedir?

Semantik analiz, dilin yapısal bütünlüğünü ortaya koymak sûretiyle, mantıkî formalizasyon için, dilin potansiyel (bilkuvve) halinin sınırlanmasını sağlamak için yapılan bir çalışmadır. Dolayısıyla semantik analiz yapılırken hiç bir küçük parça (kelimeyi) ihmal edilmez ve her kelime veya işaret parça parça tahlil edilir.[52] Böylece, kelimenin esas anlamı tesbit edilmeye çalışılır.

Sabır gerektiren yorucu bir çalışma ile başarılması mümkün olan semantik analiz, "kristalleşerek kelimeye dönüşmüş görüş açılarının tahliline dayalı bir tetkikdir."[53] Bu nedenledir ki, bir kelimenin semantik analizi bazen çok uzun zaman gerektirebilir. Zira bu faaliyet ile, kavram kargaşasını önleme ve doğru anlamı bulma gibi zor ve çetin bir işin üstesinden gelinecektir.

Bilindiği gibi bir dilin özü kelimelerdir. Eğer kelimelerin doğru anlamları tesbit edilemez ise cümleler doğru anlaşılamaz. Ayrıca her kelimenin kullanıldığı kontekse (=siyak, bağlam) göre de anlamı değişir.[54] Bu bakımdan semantik analiz, "kelimelere, üzerinde ittifak edilen mânâlar vererek, cümlenin mânâsının doğruluğunu ifade etme merhalesidir."[55] Anlamın köküne inmek amacıyla yapılan bir çalışmadır.[56] Bununla birlikte, semantik analiz, sadece kelimenin anlamını oluşturan kök mânâya inmek değil, aynı zamanda onun bu kök anlamından hareketle tarih boyunca kazandığı anlamların bir analizini yapmak ve gerek bu anlamların ve gerekse türevlerin içinde ilk (kök) mânânın olup olmadığına bakmaktır. Dolayısıyla semantik

---

52 Gadamer, H.G., *Philosophical Hermeneutics, Semantics and Hermeneutics,* Translated and Edited by David E. Linge, University of California Press, Berkeley, Los Angeles, London, 1977, s. 83.

53 Izutsu, T., *Kur'ân'da Dînî ve Ahlâkî Kavramlar,* çev. Selahattin Ayaz, Pınar Yayınları, 2.Baskı, Yıldızlar Matbaacılık, İstanbul, 1991, s. 26.

54 Siyak (Konteks, bağlam)'ın Kur'ân'ı anlamadaki önemi için bkz. Ünver Mustafa, *Kur'ân'ı Anlamada Siyakın Rolü-Bütünlük Üzerine-,* Sidre Yayınları:1,Kur'ân Dizisi:1, Ankara, 1996, ss. 125-220.

55 Atıyah, M. Hani, *Qur'ânic Text: Toward a Retrieval System,* International Institue of Islamic Thought, First Edition, Herndon, Virginia, U.S.A., 1996, s. 109.

56 Aksan, Doğan, *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim,* A.K.D.T.Y.K., T.D.K.Y., Nu: 439, Levent Ofset Matbaacılık, 5.Baskı, Ankara, 1995, c. III, s. 493.

analiz yapan kişi bir kelimenin anlamının, tarihî süreç içerisinde ne gibi daralmalara ve gelişmelere uğradığını da tespit etmek mecburiyetindedir[57]. Ayrıca analizini yaptığı kelimenin hangi anlam grupları içinde yer aldığını, daha teknik bir ifadeyle hangi "semantik alan"a dahil olduğunu belirlemesi gerekmektedir. İşte Semantik analizi objektif yapan en önemli kriterlerden birisi budur.

Özellikle günümüzde kelimelere yüzer-gezer anlamlar verilmekte, bu yüzden ciddî nitelikte kavram kargaşası yaşanmaktadır. Kavram kargaşasını önlemenin yolu, kelimelere, üzerinde ittifak edilmiş anlamlar vermekten geçer. Bu da kişilerin, ön yargılardan kaçınarak, kelimenin etimolojik ve semantik tahlili gibi bilimsel kriterlere dayanmasıyla gerçekleşir. Zira, "kelimeler, fiilleri, objeleri ve kavramları açıklamak için ihdas edilirler. Bir kavramı açıklayan veya onu karşılayan bir kelime, o kavramı (:mefhumu) tam olarak ifade edemiyor ve kavramın yanlış anlaşılmasına meydan veriyorsa, tabiî olarak bir kavram kargaşası ortaya çıkar. Bundan kaçınmak için, kelimenin etimolojik anlamından hareketle tarihî akış içinde kazandığı diğer anlamların semantik bir analizi gerekecektir. Bu analizin sonucu bize kavramları ifade edecek, kelimenin gerçek anlamını verecektir."[58]

Semantik analiz sadece kelimelerin tahlilinden ibaret değildir. Bu bakımdan, cümle semantiğinden de bahsetmek yerinde olacaktır. Zira, cümleler her ne kadar, tek başlarına bir anlam ifade ediyorlarsa da, onların anlamı da kontekse göre farklılık arzeder. Çünkü bir cümle, "içinde yer aldığı metne, konuşanla dinleyen (ya da yazanla okuyan) arasındaki ilişkilere, içinde bulunulan duruma, iletişime bulunan kimselerin karşılıklı olarak sahip oldukları ruhsal niteliklere ve onların niyetlerine göre değişik anlamlar yansıtır."[59] Ayrıca cümle, esas itibariyle, gramatik bir ünite olup, geleneksel olarak, "*düşüncenin tam bir ifadesidir.*"[60] Dolayısıyla cümle semantiği, genel olarak, bir

---

57 Gezgin, A. G., a.g.d.t., s.84.

58 Yakıt, İ., *"Sadreddin Konevî'nin Düşüncesinde İdrak ve Hakikat Bilgisi"*, Felsefe Arkivi, Edebiyat Fakültesi Basımevi, Ayrı Basım, Sayı: 28, İstanbul, 1991, s. 193.

59 Aksan, D., *Anlambilim,* s. 140.

60 Palmer, F.R., *Semantics,* s. 37.

dil içerisinde anlaşmamızı sağlayan cümlelerin, anlam açısından incelenmesidir.[61]

Şu halde diyebiliriz ki semantik analiz sayesinde kavram kargaşasına sebebiyet veren unsurlar, tamamen objektif kriterlere dayanılarak bertaraf edilmekte, önce kelimenin, daha sonra cümlenin vermek istediği mesaj anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle ***"anlatılan"*** ile ***"anlaşılan"*** birbirine uymaktadır. Semantik analiz, tıpkı mantık gibi, doğru anlamanın ve hakikata ulaşabilmenin kriteryumudur. Zira "akıl duyulara dayanarak hüküm verir ve aklın vermiş olduğu hükümlerin doğru olup olmadıklarını tesbit edebilmenin, hakikata ulaşabilmenin "criterium"u (misdak) "mantık"tır. Mantık, aklı yanlış ve eksik hükümlerden kurtararak, onu doğru bilgi ve hükümler elde etmeye götürür."[62] Dolayısıyla bir şeyin doğru olup olmadığı tespit edilirken nasıl mantık süzgecinden geçiriliyorsa, bir metnin doğru anlaşılıp anlaşılmadığı da semantik analiz süzgecinden geçirilerek test edilebilir.

Buraya kadar, "hermenötik" ve "semantik" hakkında bilgi vermeye çalıştık. Şimdi de, "Kur'ân'ı anlamada, her iki metoddan faydalanmak mümkün müdür?" sorusuna cevap arayalım.

IV) Kur'ân'ı Anlamada "Hermenötik Metod" ile "Semantik Metod"dan Pratikte Faydalanmak Mümkün müdür?

Bu soruya iki aşamada cevap vermeyi uygun buluyoruz. Zira her iki metod özellikle bir metnin anlaşılması ve yorumlanması konusunda zaman zaman örtüşmekte ise de, gerek terminolojileri, gerekse izledikleri yöntem açısından birbirinden ayrılmaktadırlar. Öncelikle *"Hermenötik metod"dan Kur'ân'ın anlaşılmasında pratik olarak faydalanmak mümkün müdür?"* sorusunu ele alalım.

A) Kur'ân ve Hermenötik Metod

Hermenötikle ilgili olarak yukarıda vermiş olduğumuz bilgilerden hareketle, bu soruya iki ayrı açıdan cevap verebiliriz:

---

61 Aksan, D., *Anlambilim*, s. 139.

62 Yakıt, İ., *İhvan-ı Safa Felsefesinde Bilgi Problemi*, İ.Ü.E.F.Y.No: 2699, E.F.D., 2.Baskı, İstanbul, 1992.

1) Hermenötik metoddan, Kur'ân'ı anlamada, yukarıda görüşlerini özet olarak aktardığımız Wilhelm Dilthey'in kastetmiş olduğu mânâda pratikte faydalanmak, uygun olmamaktadır. Dilthey'e göre *"hermenötik", bir metni, onun yazarından daha iyi anlamaktır".* Durum böyle olunca, ortada yorumlanmayı bekleyen eserin, onu yazandan daha iyi anlaşıldığının ölçüsünü kim tayin edecektir? Bu konudaki kıstas ne olacaktır? Ayrıca yorumlanan o eserin, yorumlayan kişilerce, yazarının niyetinden daha iyi anlaşıldığı iddiasının doğruluğu hangi kriterlere göre ispatlanacaktır? Sonra daha doğru anladığını iddia eden kişinin ön yargılı ve peşin fikirli olmadığından nasıl emin olunacaktır? Dikkat edilecek olursa burada Dilthey'in söylediği metin, kutsal bir metin değildir. Bir başka deyişle ilâhî vahy niteliğini taşımamaktadır. Halbuki Kur'ân, ilâhî bir vahiydir. Dolayısıyla, hermenötik metodun W. Dilthey'in tarif ettiği şekilde uygulanabilmesi için, Kur'ân'ın muharref bir kitap olması veya vahy konusunda Müslümanların, Hıristiyanların görüşlerine benzer bir görüşü benimsemeleri gerekir. Çünkü Hıristiyanlar, vahyi hiçbir zaman doğrudan Allah'ın kelâmı olarak görmezler. Y. Aktay'ın da belirtmiş olduğu gibi, Hıristiyanlara göre kutsal kitaplar Allah'ın doğrudan kelâmını değil, kendilerine Allah tarafından doğrudan iletilmiş belli prensipler doğrultusunda yaşayan bazı azizlerin yorumunu içermektedir. Bu nedenle, Allah'ın mutlak geçerliliğe sahip kelâmı yerine, yanılma ihtimali de bulunan, tarihlerinin, dillerinin, toplum ve kültürlerinin tüm boyutlarını yansıtan bir metin olarak okunur. Açıktır ki, bu vahy görüşü Hıristiyan hermenötiğinin gelişmesinin temel şartıdır ve İslâm'ın muhtemel herhangi bir hermenötik çabasına kesinlikle kabul edilebilir bir zemin oluşturmamaktadır. Zira, hermenötikteki tartışmaların önemli bir kısmı bu esas üzerine gelişmiş; geçmişi ve geleceği bilen, herşeyi gören bir Allah'ın ve O'nun Kelâm'ının, insan tarafından algılanması olarak düşünülmemiştir.[63] Bu konuda ayrıntılı olarak duran Jansen, Hıristiyan çevrelerde yaygın olan *"Yazarının niyetindeki anlam"* ilkesinin, Kur'ân'ın yorumlanmasında, Müslümanlar tarafından kullanılmadığını belirterek, şu açıklamalarda bulunur: "Çünkü Müslümanlar, Kur'ân'ın sahibinin Allah olduğuna inanırlar.(...) Örneğin İncil'i yazan Havarilerden Luka, İncil metnini yazdığında, hatırında tutmayabilir. İnsanın, her şeyi bilen Allah'ın zihninde neye

---

[63] Aktay, Yasin, *"Kur'ân Yorumlarının Hermenötik Bağlamı"*; İslâmî Araştırmalar, Ankara, 1996, Sayı: 1,2,3,4, c. IX, s. 86.

sahip olup olmadığına karar verme gibi durumda bulunamayacağı gerçeği, müslüman Kur'ân yorumcularına olumsuz bir yorumlama kuralı olarak *"yazarının niyetindeki anlam"* ilkesini uygulanamaz kılmaktadır."[64] Kısaca söylemek gerekirse, Kur'ân muharref bir kitap değildir. Allah da bir yazar değildir.[65] Dolayısıyla Allah'ın kasdı (murâdı), Allah'dan daha iyi anlaşılamaz. Kur'ân'daki âyetlerdeki maksadı en iyi bilen Allah'dır.

2) Ancak, H.G. Gadamer ve E.Betti'nin yukarıda aktardığımız görüşleri doğrultusunda, Kur'ân'ı anlamada hermenötik metoddan faydalanmanın mümkün olabileceği kanaatindeyiz. Çünkü onların "metnin anlamını, önemini ve değerini anlamaya çalışma çabası"olarak ifade ettikleri hermenötik metodu, Gadamer şöyle tarif ediyordu: *"Bir metni anlayan kişi ondaki genel ilkeleri kavrar ve bunları kendi durumlarına uygular."* Aynı şekilde Fazlur Rahman'ın, Kur'ân'ı anlamak için önermiş olduğu hermenötik metodda ise ikili bir hareket söz konusudur. Birinci hareket,özelden genele, yani Kur'ân'ın bazı ayetlerinden onun genel ilkelerinin, değerlerinin ve uzun vâdeli gayelerinin ortaya çıkarılıp sistemleştirilmesine yöneliktir. İkinci hareket ise, tıpkı Gadamer'in ifade ettiği gibi, genelden özele, yani, çıkarılan bu genel görüşten, şimdi kendi zamanımızda formüle edilerek uygulanması gereken, şu andaki duruma yöneliktir. Yani çıkarılan genel ilke, şu andaki durumu çok iyi incelememizi ve onu oluşturan çeşitli unsurları çok iyi analiz etmemizi gerektirir.[66]

Fazlur Rahman'ın Kur'ân'ı anlamak için geliştirdiği "hermenötik metod"u, yine onun görüşleri doğrultusunda Alpaslan Açıkgenç, şöyle izah etmektedir: "Öncelikle günümüzden Kur'ân'ın indirildiği zamana gitmek gerekir. Daha sonra tekrar oradan, günümüze dönülmelidir. Ancak bu şekilde bir tefsir usûlü, günümüz insanına faydalı olabilir. Fazlur Rahman'a göre bu ikili hareket içerisinde dikkat edilmesi gereken iki ayrı mühim husus vardır: "Bir taraftan ayetin nâzil olduğu tarihi ortamı ve hangi soruna çözüm olarak geldiğini gayet iyi inceleyerek, ayetin manasını anlamaya çalışmamız gerekir. Diğer taraftan, bu dar anlamda bağlı olduğu şartlar için anlaşılan ayeti genelleştirip ahlâk ve toplumu ilgilendiren ilkeler

---

64 Jansen, J.J.G., *Kur'ân'a Bilimsel-Filolojik-Pratik Yaklaşımlar,* çev. Halilrahmân Açar, Fecr Yayınları, 2.Baskı, Ankara, 1999,s. 175.

65 Özcan, Z., *Teolojik Hermenötik*, s. 81, 185.

66 Fazlur Rahman, *İslâm ve Çağdaşlık,* s.58.

çıkarmamız gerekmektedir. Birinci nokta, ayetin cüz'î anlamını verir ki, bu tamamen geleneksel tefsir usulünün "*Sebeb-i Nüzûl*"dediği durumları içermektedir. Fakat bundan farklı olan yönü, yorumlanan ayetin yine mücerred değil, Kur'ân'ın bir bütün olarak göz önünde tutulması ile anlaşılmaya çalışılmasıdır. İkinci nokta ise ayetin evrensel anlamını verir ve o ayetin sadece nâzil olduğu asra hasredilemeyeceğini anlatır. Bu nokta ayetin tatbik sahasına döküldüğü noktadır. İkinci nokta aynı zamanda birinci noktada yapılan çalışmaların, yani anlama ve tefsir etme çabalarının vardığı sonuçları düzelten(bir ölçü) görevi yapacaktır. Zira vardığımız sonuçlar, şimdi uygulamada başarısız iseler, o zaman ya mevcut durumu, doğru olarak değerlendirmedik, ya da Kur'ân'ı anlamada başarısız olduk demektir. Bu durumda gereken çalışmalar yapılmalı ve yeni yorumlar geliştirilmelidir."[67] Fazlur Rahman'ın hermenötik metodu, bu anlamda Gadamer ile örtüşmektedir. Ancak burada şunu da belirtmeliyiz ki, Fazlur Rahman, Gadamer'in hermenötiğinin temelini oluşturan "anlamaya çalışan kişinin bir ön hazırlık (=preconditioning) geçirmesini, daha ilk başta varsaymak", "önşartlanmanın (=predetermined) varlığını kabul etmek" gibi görüşlerini benimsemez.[68] İşte Fazlur Rahman'ın yukarıda özetlemeye çalıştığımız hermenötik metodundan, bu çerçevede, Kur'ân'ı anlamak için faydalanabiliriz.

Ayrıca Fazlur Rahman'ın da temel aldığı Emilio Betti'nin hermenötik metodundan Kur'ân'ı anlamada istifade edebiliriz. E. Betti'nin hermenötik metoduna göre, müfessir, tefsirini anlamlı formları aktaran metni esas alarak çıkarmalıdır. Yoksa onların taşıyabileceği herhangi bir anlama dayanarak değil. Anlam, müfessirin, kendi arzusuna veya ona uygun geldiği gerekçesine göre belirlenmemelidir. Kanaatimiz odur ki, Kur'ân, kişilerin indî ve peşin fikirlerinden ziyade, yazılı olarak günümüze kadar tahrif edilmeden gelmiş Arapça ibarelerine dayanılarak, O'nun Arapça oluşu göz ardı edilmeden yorumlanmalıdır. Çünkü Kur'ân, kullandığı her kelimeyi

---

67 Fazlur Rahman, *Ana Konularıyla Kur'ân,* çev. Alparslan Açıkgenç, Ankara Okulu Yayınları, 3.Baskı, Ankara, 1996. Bu eseri çeviren Alparslan Açıkgenç tarafından yazılan, çevirinin 2. baskısını sunuş kısmı, s.15; Aynı bilgiler için bkz. Fazlur Rahman, *İslâm ve Çağdaşlık,* s. 55-57; Çiftçi, A., *Fazlur Rahman İle İslamı Yeniden Düşünmek,* s.129-133; Fazlur Rahman'ın hermenötiği hakkında geniş bilgi için bkz. Çiftçi, A., a.g.e., ss. 113-143.

68 Bilgi için bkz. Fazlur Rahman, *İslâm ve Çağdaşlık,* ss. 60-63.

cahilî Arabın hayatının içinden almıştır.[69] *"Arapça bir Kur'ân"*[70] diyerek, özellikle bu hususun altının çizilmesi; "dikkatleri Arapça'ya çekmek ve Arapça'yı bir lisan haline getiren temel veya köke dayanıldığında daha iyi anlaşılacağını îmâ etmek içindir. Çünkü onun Arapça olduğunu vurgulamak, muarrap olmadığını ispat etmektir. Bunun içinde öz Arapçada kelimenin kökünü aramaktır."[71] Bu bağlamda, E. Betti'inin ifade etmiş olduğu yukarıdaki bu görüşler, birazdan açıklayacağımız gibi, Kur'ân'ın doğru anlaşılmasında pratik olarak faydalanmamız gereken semantik metodun temel ölçütlerinden birisidir. Zira semantik metodda kişilerin ön yargıları konuşmaz. Bilimsel kaynaklar ve hepsinden önemlisi Kur'ân'ın kendisi söz sahibidir.

Şimdi de *"Kur'ân'ı anlamak için Semantik Metod'dan pratik olarak faydalanmak mümkün müdür?"* sorusuna cevap vermeye çalışalım.

B) Kur'ân ve Semantik Metod:

Hermenötik Metod, daha çok subjektif bir metoddur. Yukarıda kısaca özetlemeye çalıştığımız bilgilerden açıkça anlaşılacağı gibi semantik metod, terminolojisi itibariyle tamamen objektif kriterlere dayanır. Bu nedenle özellikle nâzil olduğu gibi hiç değişmeden günümüze ulaşan Kur'ânı anlamak için semantik metoddan pratik olarak faydalanmamız mümkündür. Zira semantik metod, bizâtihî Kur'ân'ın kendi metodudur ve onun en iyi anlaşılmasını sağlayan bir metoddur.[72] Şu hususu önemle vurgulamak isteriz ki, Kur'ân'ı anlamada hiç bir şey O'nun bizzat kendi mantığını kavramak ve O'na özgü olan esaslara dayanmak kadar önemli değildir. Her şey nasıl kendi kurallarıyla ayakta duruyorsa, doğru bir Kur'ân tefsiri de ancak, bu ilmin kendine has esaslarıyla ayakta durabilir.[73]

---

69 Özsoy, Ömer, *Sünnetullah Bir Kur'ân İfadesinin Kavramlaşması,* Fecr Yayınevi, 1.Baskı, Ankara, 1994, s. 26.

70 Yusuf, 12/2; Tâhâ, 20/113; Zümer, 39/28; Fussilet, 41/3; Şûrâ, 42/7; Zuhruf 43/3.

71 Yakıt, İ., *Doğru Bir Kur'ân Tercümesinde Semantik Metod'un Önemi,* s. 21.

72 Yakıt, İ., a.g.m., s. 19.

73 Işıcık, Yusuf, *Kur'ân'ı Anlamada Temel İlkeler,* Burak Matbaası, Ankara, 1997, s. 7.

Kur'ân'ı anlamak için, öncelikle Kur'ân'ın dili olan Arapça ve buna bağlı olarak Arap dili belâğatına vâkıf olmak gerekmektedir. Ayrıca âyetlerin iniş sebeplerini (Esbâb-ı Nüzûl) ve Tefsir Usûlü'nün temel konularını da ayrıntılı olarak bilmek lâzımdır. Bütün bunlara ilaveten Kur'ân, peşin fikirlerle ve ön yargı ile okunmamalıdır. ez-Zerkânî'nin de belirtmiş olduğu gibi, Kur'ân, nâzil olduğu asırda kullanılan mânâlarına göre tefsir edilmelidir.[74] Kur'ân, parçacı bir yaklaşımla değil bütüncül bir bakış açısıyla okunmalı âyetlerdeki "maksatlar" kavranmaya çalışılmalıdır. Kur'ân'ı anlamak için bütün bu alt yapı oluşturulduktan sonra, semantik analizin temel ilkeleri uygulanarak Kur'ân anlaşılmaya gayret edilmelidir. Prof. Dr. Hüseyin Atay'a göre bu ilkeler şunlardır:

"Kelime yapısını, türemişliğini, etimolojisini incelemek,

Kelimenin anlamını, filolojisini incelemek,

Cümlenin yapısını, kuruluşunu, biçimini, şeklini incelemek,

Sözün, cümlenin, kelimenin bağlamını, konteksini, önceki ve sonraki ifadelere göre alacağı veya vereceği anlamı incelemek, özetle dilin felsefesini, belâgatını ve semantiğini yapmak, yani, anlam bilimine göre inceleyip gözönünde bulundurarak anlamaya çalışmak."[75]

Görüldüğü gibi, semantik analiz vasıtasıyla, Kur'ân'da geçen bir kelimenin anlamı, tamamen objektif, bilimsel kriterlere dayanarak tesbit edilebilir.

Semantik metod, Kur'ân'da geçen anahtar kelimelerin odak anlamlarını bir başka deyişle kök mânâlarını tesbit ederek kavram kargaşasını önlemekte ve yapılan yanlış yorumların Kur'ân'a fatura edilmesini engellemektedir. Kur'ân'ın doğru anlaşılmasının ilk adımı olan bu çalışmanın yapılması gerektiği üzerinde duran Râğıb el-İsfahâni (ö.502/ 1108)'nin de isabetle belirtmiş olduğu gibi, Kur'ân ilimlerinden ilk meşgul olunması gereken, kelime bilgisidir. Çünkü bu ilimden kastedilen şey, *lafızların tek tek tahlil edilmesidir*. Zira, *Kur'ân'ın mânâsını anlamak isteyenler için bu durum, bir bina inşa*

---

74 ez-Zerkânî, Muhammed Abdu'l-'Azîm,*Menâhilu'l-İrfân fî 'Ulûmi'l-Kur'ân (I-II)* Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, 1.Baskı, Beyrut, 1409/1988, c. II, s. 58-59.

75 Atay, Hüseyin, *Kur'ân'a Göre Araştırmalar (I-III),* Atay Yayınevi, 2.Baskı, Ankara, 1997, s.209.

etmek isteyen kimsenin tuğlaya ihtiyaç duyması gibidir. Böyle bir çalışma, sadece Kur'ân'ı anlamak için değil, aynı zamanda diğer İslâmî ilimlerin hepsi için de gereklidir. Çünkü Kur'ân'ın lafızları Arap dilinin özü ve kaynağı, onu anlamanın vasıta ve dayanağıdır. Zira fakih ve hakîmler hüküm ve hikmetlerinde ona müracaat ederler. Şair ve yazarlar nazım ve nesirlerinde ona koşarlar. Kur'ân kelimeleri ve müştaklarının dışındakiler,-onlara nisbetle-meyveye göre kabuk ve çekirdek; taneye nisbetle elenti ve saman durumundadır.[76] Kur'ân'ın, tamamen kendine ait malzemeler ile anlaşılmaya çalışılması gerektiğini ileri süren Emin el-Hûlî, Kur'ân'ı, O'na ait olmayan bir takım malzemeler ile anlamaya çalışanları eleştirerek, bu şekilde davrananların, doğru anlayışa ulaşamayacakları gibi, böyle davrandıkları takdirde, Allah'a ve Rasûl'üne aslı olmayan bir takım sözler izafe etmiş olacaklarını dile getirir.[77] İşte semantik metod, Kur'ân'ın kendi içinde sunmuş olduğu verileri esas almakta, O'nun nâzil olduğu dilin iletmek istediği mesajı, yine o dilin kuralları çerçevesinde analiz etmeye çalışmaktadır. Dolayısıyla böyle bir yöntem, Kur'ân'ı kişilerin kendi doğrularını onaylatma mercii durumundan çıkararak, onun doğrularını kabule yanaşmalarını sağlamaktadır.

Semantik metod, Kur'ân âyetleri arasında bir anlam zinciri kurmayı kolaylaştırmakta, böylece bir âyete verilen anlam ile diğer âyetler uzlaştırılabilmektedir.[78] Vardığı sonuçlar itibariyle ve anlamca daima takrîbî kalan hermenötik metod yerine, somut ve objektif veriler sunan semantik metod tercih edilmelidir.

Sonuç

Kur'ân'ı anlamak için tartışılan metodlardan "hermenötik" ve "semantik" üzerinde yapmış olduğumuz bu araştırma neticesinde gördük ki, hermenötik metod, öncelikle Kitâb-ı Mukaddes metinlerini yorumlamak üzere, ilk defa Batıda ortaya çıkmış bir anlama ve yorumlama faaliyetidir. Ancak, hermenötiğin uygulama alanı çok

---

76 Râğıb el-Isfahânî, *Müfredâtu Elfâzı'l-Kur'ân,* thk.Safvan, Adnân Dâvûdî, 1. Baskı, Dâru'l-Kalem, Dımaşk- Dâru'l-Kalem, Beyrut, 1992, s. 54-55.

77 Emin el-Hûlî *"Tefsir ve Tefsirde Edebî Tefsir Metodu"(I),* çev. Mevlüt Güngör, İslâmî Araştırmalar, Ankara, 1988, Sayı: 6, c. II, s. 40.

78 Yakıt, İ., *"Kur'ân'da İnsanın Yaratılışı ve Evrimi",* Ufuk Çizgisi, Yıl: 1, Sayı: 6, İstanbul, 1990, s. 8,9.

geniştir. Zira yorum ve yorumlamanın söz konusu olduğu teolojik, felsefî, hukûkî, romantik, estetik gibi alanları kapsamaktadır.

Hermenötiğin, Kur'ân'ı anlamada pratik olarak kullanılıp kullanılmayacağı hususunda iki ayrı durum tespit ettik:

Birincisi, şayet hermenötik, "*bir eseri, onun yazarından daha iyi anlamak ve yazarın niyetini anlamak*" ise, bu anlamda, söz konusu metodun, Allah kelâmı Kur'ân'ı anlamak için kullanılması, pek uygun olmamaktadır. Çünkü Kur'ân, insan zihninin mahsulü değildir. Ayrıca Allah bir yazar olarak nitelendirilemez. Kur'ân, herhangi bir insanın yazdığı kitap da değildir.

İkincisi, eğer hermenötik, "*Bir metni anlayan kişinin, ondaki genel ilkeleri kavrayıp, bunları kendi durumlarına uygulaması*" ise, bu anlamda Kur'ân'ı anlama ve yorumlamada kullanılabilir. Nitekim Fazlur Rahman, bu anlamda, Kur'ân'ı anlamaya çalışmamız gerektiğini önermektedir ki bu, İslâm Hukukundaki "*ictihad*" müessesesini çağrıştırmaktadır.

Semantik metod ise bizâtihi Kur'ân'ın bizzat kendi önerdiği, objektif bir metod olması sebebiyle, Kur'ân'ı anlamada pratik olarak uygulanması mümkündür. Semantik metod, günümüz tefsirinde çok fazla tanınan ve kullanılan bir yöntem olmamasına rağmen, artık özellikle ilmî platformlarda ve yeni yapılan bazı akademik araştırmalarda bu metodun kullanılması önerilmekte ve Kur'ân'ı anlamada nasıl kullanılacağı, bazı örneklerle pratik olarak gösterilmektedir.

Netice itibariyle diyebiliriz ki, Kur'ân'ı anlamak için, subjektif bir metod olan hermenötik metod yerine, objektif kriterleri olan semantik metod öncelikle tercih edilmeli, ancak zaman zaman birbirleriyle kesiştikleri noktalarda da hermenötik metoddan istifade edilmelidir.

Bibliyografya

Akarsu Bedia, *Felsefe Terimleri Sözlüğü,* İnkılâp Kitabevi, 5.Baskı, İstanbul, 1994.

Aksan Doğan, *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim,* A.K.D.T.Y.K.,T.D.K.Y., Nu:439, Levent Ofset Matbaacılık, 5.Baskı, Ankara, 1995.

Aktay Yasin, "*Kur'ân Yorumlarının Hermenötik Bağlamı*", İslâmî Araştırmalar, Ankara, 1996, sayı: 1,2,3,4, c. IX.

Atay Hüseyin, *Kur'ân'a Göre Araştırmalar*(I-III), Atay Yayınevi, 2.Baskı, Ankara, 1997.

Atıyah M. Hani, *Qur'ânic Text: Toward a Retrieval System,* International Institue of Islamic Thought, First Edition, Herndon, Virginia, U.S.A., 1996.

Birand Kâmıran, *Mânevî İlimler Metodu Olarak Anlama,* T.T.K.B., Ankara, 1960.

Croatto J. Severino, *Biblical Hermeneutics Towards a Theory of Reading as the Production of Meaning,* Translated from Spanish by Robert R. Barr, Orbis Books, Maryknol, New York, 1987.

Çiftçi Adil, *Fazlur Rahman İle İslâmı Yeniden Düşünmek,* Kitâbiyat, 1.Baskı, Ankara, 2000.

Dilthey Wilhelm, *Hermeneutik ve Tin Bilimleri,* çev. Doğan Özlem, Paradigma Yayınları, Engin Yayıncılık, 1.Baskı, İstanbul, 1999.

Emin el-Hûlî, "*Tefsir ve Tefsirde Edebî Tefsir Metodu*"(I), çev. Mevlüt Güngör, İslâmî Araştırmalar, Ankara, 1988, c. II., ss. 32-41.

Fazlur Rahman, *İslâm ve Çağdaşlık, Fikrî Bir Geleneğin Değişimi*, çev. Alparslan Açıkgenç-M. Hayri Kırbaşoğlu, Ankara Okulu Yayınları, 3.Baskı, Ankara, 1998.

----------, *Ana Konularıyla Kur'ân,*çev. Alparslan Açıkgenç, Ankara Okulu Yayınları, 3.Baskı, Ankara, 1996.

Freund Julien, *Beşerî Bilim Teorileri,* çev. Bahâeddin Yediyıldız, A.K.D.T.Y., T.T.K.T.Y., Dizi Sayısı:116, T.T.K.B., Ankara, 1971.

Gadamer Hans Georg, *Philosophical Hermeneutics, Semantics and Hermeneutics,* Translation and Edited by David E. Linge, University of California Press, Berkeley, Los Angeles, London, 1977.

----------,"*Hermeneutik*" *Yorumbilgisi Üzerine Yazılar, Gadamer, Habermas, Misch, Reidel, Bollnow,Japp,* Derleyen

ve çev. Doğan Özlem, Ark Yayınevi, Cantekin Matbaacılık, 1.Baskı, Ankara, 1995.

Gerard Bruns ,*Antik Hermenötik,* çev. İhsan Durdu, Yeni Zamanlar Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2001.

Gezgin Ali Galip, *Tefsirde Semantik Metod ve Kur'ân'da "Kavm" Kelimesinin Semantik Analizi,* (Basılmamış Doktora Tezi), Isparta, 1999.

Göka Erol, "*Usûl-ü Tefsir'den Tıpsal Yöntem Bilgisi Çıkar mı?*", Gelecek Dergisi, Bayrak Matbaası, Sayı: 1, İstanbul,1997.

----------, "*Hermenötik Üzerine*", Türkiye Günlüğü, Sayı: 22, Ankara, 1993, ss. 84-94.

Gökberk Ülker, "*Yorumsama Kuramı Açısından Yazın Eleştirisi*", *Dilbilim ve Dilbilgisi Konuşmaları,* T.D.K.Y., Ankara, 1980.

Işıcık Yusuf, *Kur'ân'ı Anlamada Temel İlkeler,* Burak Matbaası, Ankara, 1997.

Izutsu Toshihiko, *Kur'ân'da Allah ve İnsan,* çev. Süleyman Ateş, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, trz.

----------,*Kur'ân'da Dînî ve Ahlâkî Kavramlar,*çev. Selahattin Ayaz, Pınar Yayınları, 2. Baskı, Yıldızlar Matbaası, İstanbul, 1991.

Jansen J.J.G., *Kur'ân'a Bilimsel, Filolojik, Pratik Yaklaşımlar,* çev. Halilrahmân Açar, Fecr Yayınevi, 2.Baskı, Ankara, 1999.

Kalish Donald, "*Semantics*", *The Encyclopedia of Philosophy,* Mc. Millian Publishing Co. Inc. and the Free Press, New York, trz. c. VII, s. 348.

Karaman Hayreddin, *İslam Hukukunda İctihad,* M.Ü.İ.F.V.Y., 2.Basım, İstanbul, 1996.

Mounin Georges, *La Semantique,* Collection "Clefs" Seghers, Quatriéme édition, Paris, 1972, 1975.

Ochs Elinor, *Culture and Language Development,* Cambridge University Press, Cambridge, New York, 1988.

Özlem Doğan,"*Felsefî Hermenutiğe Geçiş Yolu Olarak Tarihselcilik*" A.Ü.İ.F.D., Prof. Dr. Necati Öner armağanı, A.Ü.B., Ankara, 1999,c. XL, ss. 127-145.

----------, *Metinlerle Hermeneutik (Yorumbilgisi) Dersleri*(I-II), İnkılâp Kitabevi, 2.Baskı, İstanbul, 1996.

Özcan Zeki, *Teolojik Hermenötik,* Alfa Yayını No: 491, Felsefe Dizisi: 4, 1.Baskı, İstanbul, 1998.

Özsoy Ömer, *Sünnetullah Bir Kur'ân İfadesinin Kavramlaşması,* Fecr Yayınevi, 1.Baskı, Ankara, 1994.

Paçacı Mehmet "*Anlama (Fıkh) Usûlüne Dair*", İslâmî Araştırmalar, Bahar Dönemi, Ankara, c. VIII, no. 2, ss. 85-96.

----------, *Kur'an ve Ben Ne Kadar Tarihseliz?*, Ankara Okulu Yayınları, 1.Basım, Ankara, 2000.

Palmer Frank R., *Semantics,* Cambridge University, Second Edition, Cambridge, 1981.

er-Râğıb el-Isfahânî (ö. 502/1108), *Müfredâtu Elfâzı'l-Kur'ân,* thk. Safvan Adnân Dâvûdî, Dâru'l-Kalem, Dımaşk, ed-Dâru'ş-Şâmiyye, 1.Baskı, Beyrut, 1992.

Ricoeur Paul, *Hermeneutics and the Human Sciences,* Edited and Translated by John B. Thompson, Cambridge University Press, New York, U.S.A., 1995.

----------, "*La Metaphore Vive*" *(The Rule of Metaphor, Multi-Disciplinary Studies of Creation of Meaning in Language),* Translated by Robert Czerny with Kathleen Mc. Laughlin and John Costello, S.J. University of Toronto Press, Toronto, 1997.

Sayın Şara, "*Yorumbilimsel Söyleşi*", Macit Gökberk Armağanı, T.D.K. Yayını, Ankara, 1983.

Stiver Dan R, *The Philosophy of Religious Language, Sign, Symbol and Story,*Blackwell Publishers, Massachusetts, U.S.A.,1997.

Tatar Burhanettin, *Felsefî Hermenötik ve Yazarın Niyeti, Gadamer versus Hirsch,* Vadi yayınları: 119, Felsefe Dizisi: 28, 1.Basım, Ankara, 1999.

Turgut İhsan, "*Hermeneutik Açıdan Sanat Eseri*", İzlenim Dergisi, Sayı: 32, İstanbul, 1996, ss. 42-45.

Ullmann Stephen, "*Semantics*"(*Anlambilim*), çev. Ahmet Kocaman, Türk Dili Mecmuası, Sayı: 322, XXXVIII, Ankara, 1978, ss. 355-363.

Ünver Mustafa, *Kur'ân'ı Anlamada Siyakın Rolü-Bütünlük Üzerine,* Sidre Yayınları: 1, Kur'ân Dizisi: 1, Ankara, 1996.

Vardar Berke, *Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü,* T.D.K.Y., Sevinç Basımevi, Ankara, 1980.

Wolterstorff Nicholas, "*The Importance of Hermeneutics for a Christian Worldview*", *(Disciplining Hermeneutics,* Edited by Roger Lundin, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan, U.S. A.-Apollos, Leicester, England, 1997 içerisinde.

Yakıt İsmail, "*Doğru Bir Kur'ân Tercümesinde Semantik Metodun Önemi*", S.D.Ü.İ.F.D., Yıl: 1994, Sayı:1, Isparta, 1995, ss. 17-24.

----------, "*Sadreddin Konevî'nin Düşüncesinde İdrak ve Hakikat Bilgisi*", Felsefe Arkivi, Edebiyat Fakültesi Basımevi, Ayrı Basım, Sayı: 28, İstanbul, 1991.

----------, *İhvan-ı Safa Felsefesinde Bilgi Problemi,* İ.Ü.E.F.Y. No: 2699, E.F.D., 2.Baskı, İstanbul, 1992.

ez-Zerkânî Muhammed 'Abdu'l-'Azîm, *Menâhilu'l-'İrfân fî 'Ulûmi'l Kur'ân,* (I-II), Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1.Baskı, Beyrut, 1409/1988 .